

21.6.2017

StV@eduskunta.fi

Asia:

HE 47/2017 vp Hallituksen esitys eduskunnalle laeiksi asiakkaan valinnanvapaudesta sosiaali- ja terveydenhuollossa sekä valtiontalouden tarkastusvirastosta annetun lain 2 §:n muuttamisesta

<https://www.eduskunta.fi/valtiopaivaasiakirjat/HE+47/2017>

ja

HE 15/2017 vp Hallituksen esitys eduskunnalle maakuntien perustamista ja sosiaali- ja terveydenhuollon järjestämisen uudistusta koskevaksi lainsäädännöksi sekä Euroopan paikallisen itsehallinnon peruskirjan 12 ja 13 artiklan mukaisen ilmoituksen antamiseksi

<https://www.eduskunta.fi/valtiopaivaasiakirjat/HE+15/2017>

Metropolia Ammattikorkeakoulu Oy (myöhemmin Metropolia) kiittää lausuntopyynnöstä ja esittää seuraavaa:

Lakiehdotukset, joita Metropolian lausunto koskee

HE 47/2017 säädettäväksi ehdotettavan lain asiakkaan valinnanvapaudesta sosiaali- ja terveydenhuollossa tavoitteena on edistää sosiaali- ja terveydenhuollon asiakkaiden mahdollisuuksia valita palvelun tuottaja ja parantaa palvelujen saatavuutta ja laatua. Ehdotuksen mukaan laissa säädettäisiin asiakkaan valinnanvapauden sisällöstä, valinnanvapauden käyttämiseen liittyvästä neuvonnasta ja ohjauksesta sekä palvelujen yhteensovittamisesta, palvelujen tuottajien hyväksymis- ja sopimusmenettelyistä, palvelujen tuottamisesta ja tuottajia koskevista velvoitteista, palvelun tuottajille suoritettavista korvauksista, tiedonhallinnasta ja valvonnasta sekä valinnanvapausmallin käyttöönotosta.

HE 15/2017 säädettäväksi ehdotetaan maakuntalaki, laki sosiaali- ja terveydenhuollon järjestämisestä sekä niiden yhteinen voimaannanolaki. Lisäksi esityksessä on maakunta- ja sosiaali- ja terveydenhuoltouudistuksen edellyttämät muutokset muuhun lainsäädäntöön. Esityksessä on tämän mukaisesti ehdotus laiksi maakuntien rahoituksesta sekä ehdotukset kuntien rahoitusta koskevan lainsäädännön, verolainsäädännön, maakuntien ja kuntien henkilöstöä koskevan lainsäädännön sekä eräiden yleishallintoa koskevien lakien muuttamiseksi.

Metropolian lausunnon taustana on Ammattikorkeakoululaki

Valiokunnan pyynnön mukaisesti esityksiä tarkastellaan erityisesti koulutuksen ja tutkimuksen näkökulmista. Tarkastelun lähtökohtana on Ammattikorkeakoululaki (14.11.2014/932), jonka mukaan "Ammattikorkeakoulun tehtävänä on antaa työelämän ja sen kehittämisen vaatimuksiin sekä tutkimukseen, taiteellisiin ja sivistyksellisiin lähtökohtiin perustuvaa korkeakouluopetusta ammatillisiin asiantuntijatehtäviin ja tukea opiskelijan ammatillista kasvua. Ammattikorkeakoulun tehtävänä on lisäksi harjoittaa ammattikorkeakouluopetusta palvelevaa sekä työelämää ja aluekehitystä edistävää ja alueen elinkeinorakennetta uudistavaa soveltavaa tutkimustoimintaa, kehittämis- ja innovaatiotoimintaa sekä taiteellista toimintaa. Tehtäviään hoitaessaan ammattikorkeakoulun tulee edistää elinikäistä oppimista."

21.6.2017

Sote-uudistus on historiallisesti alan suurimpia uudistuksia Suomessa. Sen onnistuminen edellyttää toimintakulttuurien muutosta ja yhteensovittamista. HE 47/2017 mukaisesti *"Uudistuksen myötä tuotantokeskeisestä sekä hallinnolliseen suunnitteluun perustuvasta organisoitumisesta siirrytään asiakkaiden tarpeita, järjestäjän roolia sekä monituottajaverkoston ohjausta painottavaan sekä markkinoita hyödyntävään ohjausmalliin"*.

Näin mittava uudistus vaatii uudenlaista asennetta, ajattelua, tietoa ja osaamista asiakaskeskeisten moniammatillisten palveluiden kehittämisessä. Suurin osa sosiaali- ja terveydenhuollon työntekijöistä on ammattikorkeakoulututkinnon suorittaneita ja heillä on takanaan pitkä työura. Sekä työntekijöiden osaamisen että asenteiden on muututtava uudistuksen onnistumiseksi. Tämä uudistus haastaa erityisesti täydennyskoulutuksen, johon osallistumista HE (15/2017) tukee. Sen mukaisesti Maakunnan on huolehdittava siitä, että sosiaali- ja terveydenhuollon henkilöstö osallistuu riittävästi sille järjestettyyn täydennyskoulutukseen.

Hallitusten esitysten HE 15 ja 47 /2017 merkitys ammattikorkeakoulun opetukseen ja opiskelijan ammatillisen kasvun tukeen

Peruskoulutus ja sen jälkeinen henkilöstön täydennyskoulutus ovat keskiössä sote-uudistuksen onnistumisessa. Jotta sote-uudistuksen kaavaillut hyödyt toteutuvat, koulutuksessa on kiinnitettävä erityistä huomiota niin peruskoulutuksen kuin myös jo alalla olevien työntekijöiden täydennyskoulutuksen sisältöihin. Koulutuksien sisältöjen pitää tukea sote-uudistuksen tavoitteita ja toimintatapoja; palveluiden integraatiota, digitalisaatiota, valinnanvapautta ja kustannusten kasvun hillintää. Erityisiä koulutuksen sisällöllisiä teemoja ovat myös palvelujärjestelmäosaaminen, ohjausosaaminen, palveluohjaus, palvelutarpeen arviointi ja asiakaskokemus sekä kustannustietoisuus.

Johto- ja esimiestehtävät edellyttävät niin liiketoiminnallista perustietoa kuin myös ymmärrystä palveluliiketoiminnasta, palveluiden kehittämisestä ja johtamisesta, tiedolla johtamisesta ja hyvien käytänteiden tunnistamisesta. Muutoksen johtaminen erityisesti alkuvaiheessa on edellytys uudistuksen onnistumiseksi.

Metropolia toteaa, että koulutuksen näkökulmasta osaamista uudistavien tahojen on kyettävä yhdistämään muiden koulutusalojen osaamista. Esimerkkeinä mainittakoon liiketoimintaosaaminen, teknologia, ICT ja palvelumuotoilu. Ammattikorkeakoulujen ylemmät tutkinnot (YAMK) vastaavat joustavasti maisteritasoisen uudenlaisen ja kehittämisorientoituneen osaamisen tarpeisiin. Esimerkiksi Metropoliaassa on ylempään ammattikorkeakoulun tutkintoon jo sisällytetty vaihtoehtoinen moduuli "digitaalisuus ja teknologia sosiaali- ja terveydenhuollossa". Digitaalisuuden ja teknologian käyttöönotto edellyttää henkilöstöltä hyviä tietoteknisiä taitoja, joiden riittävä osaaminen tulee myös varmistaa.

Henkilöstön täydennyskoulutusmuodot ja -tavat on rakennettava joustaviksi huomioiden samalla työntekijöiden erilaiset lähtötasot. Perustutkintoon johtavan koulutuksen osalta hallituksen esityksiin vastaaminen edellyttää nopeaa reagointia koulutukselta. Esimerkiksi Metropolian, Laurean ja Haaga-Helian strateginen liittouma on rakentanut yhteisiä myös sote-uudistusta tukevia opintopolkuja opiskelijoilleen.

Sisältöjen ohella koulutuksessa on kiinnitettävä huomiota käytettäviin menetelmiin. Koulutuksen avulla voidaan tukea eri työntekijäryhmien yhteistä oppimista, jotta osataan toimia yhteen sovitetuissa palveluissa. Yhteiset opintojaksot eri alojen opiskelijoiden kesken opettaisivat tulevat työntekijät toimimaan yhdessä samaan päämäärään pyrkien jo koulutuksen aikana. Lisäksi digitaalisten menetelmien käyttö edesauttaa niiden hyödyntämistä työelämässä.

21.6.2017

Sosiaali- ja terveysalan koulutuksessa on suuri määrä ns. *työpaikoilla tapahtuvaa harjoittelua*. Metropolia esittää huolensa siitä, millä tavoin harjoittelu tullaan organisoimaan, missä oppiminen tulee tapahtumaan ja kuinka varmistetaan, että opiskelijat saavat laadukasta ohjausta ja mahdollisuuksia oppia. HE 15/2017 ehdotuksen mukaisesti sosiaali- ja terveysalan koulutuksen järjestäjällä on oikeus käyttää maakunnan liikelaitoksen sairaaloita ja muita toimintayksiköitä muunkin kuin 1 momentissa tarkoitetun sosiaalihuollon ja terveydenhuoltoalan koulutus- ja tutkimustoiminnan järjestämiseen.

Maakunnan on huolehdittava siitä, että yliopiston ja muun sosiaali- ja terveysalan koulutuksen järjestäjän käytettävissä on sellaiset koulutus- ja tutkimustoiminnassa tarvittavat huonetilat kiinteine koneineen ja laitteineen ja koulutus- ja tutkimushenkilökunnan ja opiskelijoiden sosiaaliset tilat, jotka ovat välttämätöntä sijoittaa maakunnan ylläpitämään toimintayksikköön. Ohjauksen varmistamiseksi maakunnan liikelaitoksen palveluksessa olevat sosiaalihuollon ja terveydenhuollon ammattihenkilöt ovat velvollisia osallistumaan koulutus- ja tutkimustoimintaan.

Hallituksen esityksen mukaan uudistuksella on merkittäviä vaikutuksia henkilöstöön, koska se voi johtaa työtehtävien, työnantajan ja työpaikan sijainnin vaihtumiseen. Kuten edellä on jo todettu, henkilöstön ammattitaito ja osaamiseen ovat avainasemassa sote-uudistuksen onnistumisen kannalta. Koulutusjärjestelmämme on tuettava ammattihenkilöiden korkeatasoista osaamista ja mahdollisuutta ammatilliseen kehittymiseen. Työpaikkojen ja työtehtävien muutokset edellyttävät vahvan ammattiosaamisen lisäksi kykyä osaamisen "brändäämiseen".

Henkilöstön osaamisen ohella on kyse myös tarvittavasta ja ennakoitavasta henkilöstömäärästä. Tämä on yhteydessä koulutuksen aloituspaikkoihin ja kysymykseen siitä, mitä osaamisia maakunta tarvitsee nyt ja tulevaisuudessa turvataksaan palvelut vaikutusalueellaan. Metropolia korostaa sitä, että osaamistarpeen ennakointi vaatii tiivistä yhteistyötä maakunnan ja ammattikorkeakoulujen kesken. Ammattikorkeakoulujen sosiaalialan osaamista tulee hyödyntää tehokkaammin esimerkiksi lasten, nuorten ja perheiden hyvinvointipalveluiden, ikäihmisten palveluiden sekä päihde- ja mielenterveyspalveluiden uudistamisessa.

Koulutuksella on merkitystä myös HE 47/2017 esityksen mukaisessa yritystoiminnan mahdollisuuksien lisääntymisessä, kun Suomeen syntyy paljon erilaisia markkinoita valinnanvapausuudistuksen myötä. Ammattikorkeakouluilla on vahva rooli yritysten toiminnan tukemisessa. Arenen yrittäjyysuudistukset (12.03.2015) kuvaavat ammattikorkeakoulujen roolia yritystoiminnan tukemisessa; tukea uuden yrittäjyyden syntyä, tukea yrityksiä uusiutumaan, tuottaa työvoimaa yrityksille ja vahvistaa yrittäjien osaamista. Ammattikorkeakouluilla on yrittäjyyteen liittyviä hautomo- ja yrityskiihdyttämöpalveluja.

Hallituksen esitysten HE 15/2017 ja 47/2017 merkitys ammattikorkeakoulun tutkimus-, kehittämis- ja innovaatiotoiminnalle

Ammattikorkeakoulujen perustehtävänä on tutkimus-, kehittämis- ja innovaatiotoiminta, joka uudistaa osaamista, vastaa yhteiskunnan ja työ- ja elinkeinoelämän kehittämistarpeisiin ja alueellisiin uudistamishaasteisiin. Ammattikorkeakoulujen soveltava, monialainen tutkimus-, kehittämis- ja innovaatiotoimintaa ohjaa vahva käyttäjäorientaatio ja aito ongelmanratkaisu, jonka avulla voidaan tukea organisaatioita sote-uudistuksessa ja uusien palveluiden kehittämisessä.

HE 15/2017 mukaan valtion varoista voidaan korvata yliopistotasoisesta sosiaali- ja terveystieteellisestä tutkimuksesta maakunnille sekä muille julkisille ja yksityisille sosiaali- ja terveydenhuollon palvelun tuottajille aiheutuvia kustannuksia. Metropolia korostaa sitä, että rahoitusta on osoitettava myös ammattikorkeakouluille, jotta ammattikorkeakoulut voivat tki-toimintansa avulla osallistua maakunnan soten ja sotepalveluiden kehittämiseen.

21.6.2017

HE 15/2017 ehdotuksen mukaan sosiaali- ja terveydenhuollon yhteistyöalueet asettavat nelivuotiskaudeksi sosiaali- ja terveystieteellisen tutkimustoimikunnan mahdollisine jaostoineen. Tutkimustoimikunnassa olisi oltava esityksen mukaan monitieteinen edustus yhteistyöalueen maakuntien toimintayksiköistä. Tässä tulee varmistaa se, että ammattikorkeakoulut saavat edustajan tutkimustoimikuntaan ja jaostoihin systemaattisen ja sote-käytäntöjen kehittämistä palvelevan tutkimustoiminnan vahvistamiseksi.

HE 15/2017 ehdotuksen mukaan Sosiaali- ja terveysministeriö asettaa valtakunnallisen asiantuntijoista koostuvan sosiaali- ja terveystieteellisen tutkimuksen arviointiryhmän. Myös tähän arviointiryhmään pitää saada ammattikorkeakoulun edustus ja osaaminen.

HE 15/2017 mukaan maakunta vastaa alueensa sosiaali- ja terveydenhuollon kehittämisestä sekä alue- ja organisaatorajat ylittävästä kehittämis yhteistyöstä ja toimii yhteistyössä kuntien sekä koulutus-, kehittämis- ja tutkimustoimintaa harjoittavien organisaatioiden kanssa. Tällainen yhteistyö edesauttaa ammattikorkeakoulun toimintaa aluekehityksessä.

Sosiaali- ja terveydenhuollon ammattihenkilöiden koulutus tapahtuu osin palvelujärjestelmässä. Erityisesti erikoistumiskoulutus ja muu ammatillinen jatkokoulutus toteutuu tiiviissä yhteydessä työelämään. HE 15/2017 mukaan palvelujärjestelmää voidaan käyttää ammattihenkilöiden kouluttamiseen. Sitä varten sille tulee korvata koulutuksesta aiheutuvia kustannuksia. Valtion varoista voidaan korvata kustannuksia, jotka aiheutuvat sosiaalihuollon ja terveydenhuollon ammattihenkilöiden yliopistotasoisesta koulutuksesta ja siihen liittyvästä käytännön harjoittelusta sekä Euroopan talousalueeseen kuulumattoman valtion kansalaisen laillistamisen edellytyksenä olevasta palvelusta. Metropolia korostaa, että koulutuskorvaukset on laajennettava koskemaan myös ammattikorkeakouluja yhdenvertaisuuden ja tasa-arvon vuoksi. Tällä hetkellä ammattikorkeakoulut joutuvat itse maksamaan korvauksen sote-alan tutkinto-opintoihin kuuluvasta käytännön harjoittelusta harjoittelupaikkoina toimiville organisaatioille. Arenen mukaan vuonna 2015 ammattikorkeakoulujen maksamien koulutuskorvausten määrä oli yhteensä 7.5 milj. euroa.

Sosiaali- ja terveydenhuollon kehittämistoiminta maakunnissa

HE 15/2017 esityksen mukaan Maakunta vastaa alueensa sosiaali- ja terveydenhuollon kehittämisestä sekä alue- ja organisaatorajat ylittävästä kehittämis yhteistyöstä. Lisäksi maakunta koordinoi ja ohjaa tuottajatasolla tapahtuvaa, integroitua kehittämistyötä sekä tukee kuntia hyvinvoinnin ja terveyden edistämistyössä. Maakunta osallistuu kansalliseen sosiaali- ja terveydenhuollon kehittämiseen ja toimii yhteistyössä kuntien sekä koulutus-, kehittämis- ja tutkimustoimintaa harjoittavien organisaatioiden kanssa.

Maakunnan ja sosiaali- ja terveysalan systemaattinen kehittäminen edellyttää eri toimijoiden välistä yhteistyötä koulutuksen, tutkimuksen ja kehittämistoiminnan toteuttamisessa. Metropolia toteaa, että koulutuksen järjestäminen kuuluu yliopistojen, korkeakoulujen ja muiden oppilaitosten vastuulle, joten on tärkeitä, että ne ovat samalla aktiivisesti mukana yhteistyön suunnittelussa ja toteutuksessa. Osaamistarpeen, työvoimatarpeen ja sekä tutkimus että kehittämistyön painopistealueista suuntaaminen edellyttää tavoitteellista vuoropuhelua ja yhteistyötä, jota varten tarvitaan myös yhteistyörakenteita.

Helsinki 21.6.2017

Riitta Konkola
toimitusjohtaja-rehtori
Metropolia Ammattikorkeakoulu Oy

Asiantuntija
Taru Ruotsalainen
yliopettaja, Asiakkuuspäällikkö
Metropolian Amk Oy:n sote-osaamiskeskus